

NÆM 2010:113

Rønnebæksholm



Næstved Museum 2010

NÆM2010-113 Rønnebæksholm, Rønnebæk sogn, Hammer herred, tidl. Præstø amt. Sted nr. 05.04.08. Sb.nr. 34.

Kampagne: 12-04-2010 KUAS nr. 2010-7.24.02/NÆM-0002

Beretning for overvågning af kloaktracee med fund af dæmning muligvis fra 1500-tallet.
Udført af cand.mag. Kasper Wurr Stjernqvist

Abstract

Overvågning af spildevands tracé nord for Rønnebæksholm. Undervejs fremkom mulige rester af en dæmning. Denne kunne være identisk med en dæmning anlagt i 1513 i forbindelse med anlæggelsen af to vandmøller. Desuden fremkom en del bygningsaffald i området tættere på selve banken, hvorpå det nuværende Rønnebæksholm er opført.

Undersøgelsens forhistorie

Overvågningen af spildevands traceet er iværksat på baggrund af en ret god formodning om, at der i det berørte område findes rester af en dæmning og to møller. Både dæmning og møller er nævnt i skriftlige kilder i 1513, hvor Gert Bøsseskytte forlener Rønnebæksholm mod at bygge og forbedre sø, dæmning og to møller. Den ene mølle er desuden en af de ældste, hvis ikke den ældste krudtmølle i landet. På moderne topografiske kort samt KUAS reliefkort kan ses at der umiddelbart nord for Rønnebæksholm går en allé/vej mod nord. Dennes niveau ses endvidere at ligge over det omkringliggende terræns. Det er tidligere forslået at denne allé/vej skulle være resterne af dæmningen hvilket muligvis kan blive belyst i forbindelse med gravning af spildevandstraceet. Nærværende beretning dækker hele forundersøgelsen/overvågningen.

Administrative data

Næstved Museum har udført en forundersøgelse/overvågning af udgravningstracé til spildevandsledning nord for Rønnebæksholm.

Dette er gjort i henhold til museumslovens § 26, stk. 2,1 pkt. Den finansierende bygherre i forbindelse med anlægsarbejdet er:

NK-Spildevand A/S
Ved Fjorden 18
4700 Næstved.

Bygherres rådgiver på projektet var
Lyngkilde A/S
Præstøvej 39
4700 Næstved

02-03-2010: Næstved Museum modtager forespørgsel om arkivalskontrol af det berørte område fra NK Spildevand (bygherre).

03-03-2010: Næstved Museum udfører arkivalsk kontrol og meddeler bygherre at en overvågning/forundersøgelse anbefales.

04-03-2010: Bygherres rådgiver (Lyngkilde A/S) anmoder om budget for forundersøgelse/overvågning.

05-03-2010: Næstved Museum afsender budget til godkendelse hos Kulturarvsstyrelsen.

23-03-2010: Næstved Museum modtager godkendelse af budget fra Kulturarvsstyrelsen og videregiver dette til bygherres rådgiver.

26-03-2010: Næstved Museum modtager bygherres godkendelse af budget.

12-04-2010: Arkæolog Kasper Wurr Stjernqvist indleder overvågning af gravearbejdet.

19-04-2010: Arkæolog Kasper Wurr Stjernqvist afslutter overvågning af gravearbejdet.

Næstved Museum er ansvarlig for forundersøgelsen/overvågningen og al originaldokumentation opbevares her under sagsnummer NÆM 2010:113.

Topografi, terræn og undergrund

På ældre kort bl.a. de høje målebordsblade (1842-1899) ses alléen og den formodede dæmning, hvilket indikerer en vis alder. Rønnebakken er allerede på dette tidspunkt rettet ud men det bemærkes, at der er markeret vådområder på begge sider af den. Desuden ses holmen hvor det formodes, at det tidlige Rønnebæksholm har været lokaliseret, i dette vådområde. Landskabet omkring Rønnebæksholm er typisk morænelandskab men umiddelbart vest herfor findes Mogenstrup Åsen hvor Rønnebæksholm også har haft møller.

Jordlagenes sammensætning bestod i hele den øst-vestgående grøft samt ca. 5m mod nord i den nordgående grøft af muld iblandet diverse opfyldningsmaterialer heriblandt byggeaffald mindre marksten samt overskudsjord. Alt dette blandet sammen i et stort lag hvor det var umuligt at udskille nogen egentlig stratigrafi. I den nord-sydgående grøft ændres jordlagenes sammensætning noget. Midt på dette stykke observeredes en stensætning og den oprindelige muldprofil, mens der på begge sider observeredes en del opfyld (se anlægsbeskrivelser A1, A2 og A3 for yderligere information).

Undergrunden består overvejende af moræneler som dog visse steder er ret fugtigt selv i 1,3m dybde.

Det virker meget nærliggende at man har anlagt en dæmning dette sted. I første omgang nok for at oversvømme området omkring det oprindelige Rønnebæksholm samt måske som adgangsvej til den holm hvor det nuværende gods ligger og hvor det er muligt, at det oprindelige anlægs økonomibygninger var placeret. Senere anlægges man i 1513 vandmøller for at udnytte kraften som det opdæmmede vand giver. I nyere tid dræner man hele området således at det kan udlægges til landbrug.

Målesystem

Der er ikke anvendt egentligt målesystem, men 4 målesøm i en af profilerne er indmålt af landmåler med GPS i dvr90 indbefattet i dette er desuden koten i profiltegningen.

Øvrige data

Overvågningen/udgravningen er påbegyndt d. 12-04-2010 og afsluttet d. 19-04-2010. I udgravningen deltog udgravningsleder cand.mag. Kasper Wurr Stjernqvist. Traceet blev gravet med en 7,5 tons gravemaskine på gummibælter samt enkelte steder med en minigraver. Begge maskiner ejes af Arkil. I hele perioden var der tørvejr og en del sol, om end der om natten forekom nattefrost. Der er ikke foretaget egentlige formidlingstiltag, men nærværende beretning vil være at finde på Næstved Museums hjemmeside www.aabne-samlinger.dk/naestved

Udgravningsmetode

Udgravningen/overvågningen blev foretaget som en egentlig overvågning. Al gravearbejde blev fulgt og traceets profiler og bund blev gennemgået for arkæologiske spor. Der er kun indsamlet få fund idet langt de fleste var af ringe karakter, enkelte særlige fund er dog hjemtaget og senere efter gennemgang kasseret grundet deres ringe kulturhistoriske værdi. Der er tale om brudstykker af teglsten samt glasskår fra nyere tid. Ydermere bør det nævnes at alle fund er gjort i opfyldslag hvis stratigrafi er gennemrodet. Som løsfund fremkom dog et stykke af en møllesten men dette kan på ingen rimelig måde dateres til den mulige krudtmølle fra 1500-tallet. Et enkelt sted, ved den formodede dæmning er profilen af stensætningen tegnet i 1:10 og der er foretaget stik ind i denne profil for at mærke efter yderligere sten. Desuden er der foretaget stik fra toppen i forsøg på at finde den mulige udbredelse af stensætningen. Alle grøfter er fotograferet og jordlagene er beskrevet inkl. fund i disse. Den tegnede profils målesøm er indmålt af landmåler med GPS udstyr.

Undersøgelsens resultater

Der er samlet overvåget et trace af ca. 175m i længden og ca. 60cm bredt, i alt ca. 105m², desuden er der overvåget udgravning til pumpebrønd på ca. 10m². Det samlede overvågede areal er derfor 115m². Hele det opgravede tracé er undersøgt men alle omkringliggende arealer er ikke berørte i denne overvågning/undersøgelse.

I traceets sydlige del helt op til hvor vej og allé løber sammen fandtes forskellige opfyldslag og opblandede lag uden egentlig stratigrafi. I dette fandtes dog bygningsaffald i form af større marksten (over 1m i diameter) samt tegl. Intet kunne dog dateres men det vidner om at man løbende har brugt nordsiden af den banke hvorpå det nuværende Rønnebæksholm ligger som affaldsplads, muligvis med det formål at opfylde området til egentlig bebyggelse. Nord for hvor vejen og alleen løber sammen er stratigrafien i jordlagene mere urørt og der ses oprindelig muldhorisont samt en mulig stensætning i vestprofilen, hvilket kan være den dæmning som har forbindelse til de to tidligere omtalte møller. Ved stik i jorden omkring selve profilen mærkedes sten i et nogenlunde kvadratisk område med profilen som østside og ca 8-10m mod vest, samt et par meter mod både nord og syd. Lagene omkring stensætningen indeholdt dog ingen fund af arkæologisk interesse eller materiale til naturvidenskabelige undersøgelser hvilket gør at en forholdsvis nøjagtig datering af stensætningen ikke er mulig. Omvendt befinder den sig på et helt oplagt sted (belyst i litteraturen) og en vis alder formodes, idet den oprindelige muldhorisont kunne skelnes i profilen. Det kan derfor heller ikke blankt

afvises at det er rester af den dæmning som Gerd Bøsseskytte opførte/forbedrede i forbindelse med opførelsen af sine møller i 1513.

Fremtidigt arbejde på stedet

Såfremt der skal graves i det eksisterende tracé igen anses det ikke for lønsomt at foretage yderligere undersøgelser i det syd for hvor vejen og alleen mødes. Nord for anses det dog for muligt at der ville fremkomme nye fund/anlæg i profilerne ved en opgravning af det eksisterende tracé. I området omkring traceet anses det også for at være muligt at der vil fremkomme arkæologiske spor som kan belyse områdets udvikling.

Næstved Museum d. 11-10-2010

Anlægsliste

Anlæg	Hovedgruppe	Undergruppe	Datering	Fase	Tegn.	Indgår i	Består af
A1	Naturfænomen	Undergrund	Udateret- Udateret		T1		
A2	Vandteknisk anlæg	Dæmning	Historisk tid (1067 -)- Historisk tid (1067 -)		T1		
A3	Kulturlag	Udsmidslag	Historisk tid (1067 -)- Nutid		T1		
A4	Kulturlag	Udsmidslag	Historisk tid (1067 -)- Nutid				

Anlægsbeskrivelse

A1

Naturfænomen, Undergrund, Udateret-Udateret

Gult let sandet undergrundsler.

Tegninger: T1

Foto:

Består:

Fund:

A2

Vandteknisk anlæg, Dæmning, Historisk tid (1067 -)-Historisk tid (1067 -)

Gråt homogent leret muld, lettere nedsivet i A1. Stenene i laget er blandet af flint og bjergart og ved tilfældige stik i profilen mærkes flere bagved. Laget er ikke humøst og det virker som om stenene er lagt i dette lag. Grænsen mellem A2 og A3 (ovenliggende lag) er svært erkendelig. Tolk: Dæmning opbygget i oprindelig muldhorisont.

Tegninger: T1

Foto:

Består:

Fund:

A3

Kulturlag, Udsmidslag, Historisk tid (1067 -)-Nutid

Brunt forholdsvis homogent let leret og sandet muld. En del meget små (mindre end 1cm) sten og teglnister. Laget er nedsivet i A2. Tolk: Påkørt eller naturligt dannet pløjemuld over det oprindelige dæmningsanlæg (A2).

Tegninger: T1

Foto:

Består:

Fund:

A4

Kulturlag, Udsmidslag, Historisk tid (1067 -)-Nutid

Brungråt heterogent leret og sandet muld med lidt teglstykker og små sten (mindre end 5cm i diameter). A4 afløser lag A3 som det øverstliggende lag nord for stensætningen. Tolk: opfyld/nuværende pløjelag. Muligvis påkørt i forbindelse med etablering af Jernbane anlæg.

Tegninger:

Foto:

Består:

Fund:

Tegningsliste

Tegning	Målestok	Type	Anlæg	Fund	Beskrivelse	Dato	Tegner
T1	1:10	Profiltegning	A1,A2,A3		Profiltegning af frilagt stenpakning	15-04-2010	Kasper Stjernqvist

Fotoliste

Film	Billede	Motiv	Anlæg	Fund	Filmtype	Dato	Fotograf
1	1	Sydlig brøndhul set fra øst.			digitalt foto	12-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	2	Sydlig brøndhul set fra vest.			digitalt foto	12-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	3	Sydlig brøndhul set fra vest.			digitalt foto	12-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	4	Nordgående grøft langs Alle set fra syd.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	5	Nordgående grøft langs Alle set fra syd.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	6	Øst-vest gående grøft set fra vest.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	7	Øst-vest gående grøft set fra vest.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	8	Nordgående grøft langs Alle (ca. 40m nord for hegn) set fra nord.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	9	Nordgående grøft langs Alle (ca. 40m nord for hegn) set fra nord.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	10	Nordgående grøft langs Alle (ca. 40m nord for hegn) set fra nord.			digitalt foto	13-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	11	Nordgående grøft langs Alle set fra syd, ca. 30m nord for øst-vestgående grøft.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	12	Nordgående grøft Alle set fra syd, ca. 30m nord for øst-vestgående grøft			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	13	Opfyldslag i østprofil ved Allens udløb i vej, set fra vest.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	14	Nordgående grøft hvor Alle løber ud i vej set fra syd.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	15	Nordgående grøft hvor Alle løber ud i vej, set fra nord.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	16	Nordgående grøft hvor Alle løber ud i vej, set fra nord.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	17	Nordgående grøft ved udløb i vej set			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist

		fra syd.					
1	18	Nordgående grøft ved udløb i vej set fra syd.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	19	Nordgående grøft fra antennekabel knæk og mod nord, set fra syd.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	20	Nordgående grøft fra antennekabel knæk og mod syd, set fra nord.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	21	Nordgående grøft ca. 10m nord for antennekabel knæk, set fra nord.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	22	Nordgående grøft ca. 10m nord for antennekabel knæk, set fra nord.			digitalt foto	14-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	23	Stensætning set fra øst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	24	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	25	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	26	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	27	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	28	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	29	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	30	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	31	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	32	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	33	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	34	Stensætning set fra nordøst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	35	Stensætning set fra øst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	36	Stensætning set fra øst.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	37	Nordgående grøft fra antennekabel knæk, set mod nord.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	38	Nordgående grøft fra antennekabel knæk, set mod nord.			digitalt foto	15-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	39	Brudstykke af			digitalt	19-04-	Kasper

		møllesten fundet i bunke.			foto	2010	Stjernqvist
1	40	Brudstykke af møllesten fundet i bunke.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	41	Brudstykke af møllesten fundet i bunke.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	42	Brudstykke af møllesten fundet i bunke.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	43	Kabeltracee set fra øst.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	44	Kabeltracee set fra øst.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	45	Kabeltracee set fra nord.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	46	Kabeltracee set fra nord.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	47	Tilhugget kampesten, løsfund.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	48	Tilhugget kampesten, løsfund.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	49	Nordligste del af nordgående grøft, set fra nord.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist
1	50	Nordligste del af nordgående grøft, set fra nord.			digitalt foto	19-04-2010	Kasper Stjernqvist